

FAVORİ HAYVANLARIMIZI NASIL EVCİLLEŞTİRDİK ? KEDİLERİN TARİH VE İNSAN EVRİMİNDEKİ YERİNİ ANLAMAK

İnsan tarihinin en önemli adımlardan biri yabani hayvanları evcilleştirmeleri ve bitki üretimine başlayabilmeleri sayesinde yerleşik kültüre geçmeleridir.

Evciltme, hayvanların insan kontrolünde yaşayıp çoğaltılabilmesi, bu hayvanların ürünlerinden ve hizmetlerinden ekonomik olarak insanların yararlanması olarak ifade edilebilir. Ürün ve hizmetlerinden yarar sağlayabildiğimiz, insana diğer yabani hayvanlara göre uysal davranan ve insan kontrolünde yetişen hayvanlara evcil hayvan denir.

Bu evcil hayvanlardan benim merak ettiğim ise Kediler. Birçok kişinin favori hayvanı olduğunu düşündüğüm kediler nasıl bu kadar popüler hale geldi? Onları evimize nasıl aldık ve nasıl evcilleştirdik ?

Öncelikle bu soruları cevaplayabilmek için sizi biraz tarihte geriye götürmem gerekiyor.

Kedilerin evcilleştirilmesinin daha önce Mısır'da yaklaşık olarak 3.600 - 4.700 yıl önce gerçekleştiğine inanılıyordu. Mısır kedi mezarlıklarında bulunan kedi kafatasları çoğunlukla *Felis silvestris lybica* (Afrika Yaban Kedisi) türü olarak tanımlanmaktadır. Daha yeni kanıtlar, kedilerin evcilleştirilmesinin muhtemelen yaklaşık 10.000 yıl önce veya daha önce Ortadoğu'da, Bereketli Hilal bölgesinde (Resim 1) (İsrail ve çevre ülkeler) başladığını göstermektedir.

Kedilerin evcilleştirilmesi hakkında iki ana teori vardır. Birincisi, orijinal vahşi kedilerin (*Felis silvestris lybica*) kasıtlı olarak evcilleştirildiği ve dostlukları için seçildiğidir. Diğeri ise seçilmek yerine, sadece insanlar tarafından tolere edildikleri ve doğal seleksiyon yoluyla 'vahşi' akrabalarından evrilerek insan yerleşimlerinin çevresinde bulunan haşereleri avlamaya adapte olduklarıdır. Bu haşereler, kedilerin de oldukça ilgi duydukları kemirgen grubunu oluşturuyor. Kemirgenler, insan medeniyetleri tarafından üretilen ekinlere ve diğer tarımsal yan ürün-

lere ilgi duyuyorlardı. Kediler muhtemelen bu kemirgen popülasyonlarını takip etti ve buna karşılık sık sık insan yerleşimleri-ne yaklaştı.

Ancak kediler sadece kemirgenler gibi küçük haşereleri yemekle kalmıyorlardı; kedilerin aynı zamanda zehirli yılanları öldürdükleri de biliniyordu. Yılanlar Eski Mısır'da gerçek bir sorundu ve ke-

dilerin varlığı zehirlenme tehdidini azaltıyordu. Bu davranış sayesinde kedilerin koruyucu bir doğaya sahip oldukları düşünülüyordu ve bu durum, çok sayıda yavru sahibi olma yetenekleriyle birleşince onları evin, kadınların ve doğurganlığın sembolü haline getiriyordu. Yeni Krallık dönemine ait mezar resimlerinde, kadınların sadık yoldaşları olarak kediler sıklıkla yer alır ve genellikle kadınların sandalyelerinin altında otururlar (Resim 4).

Her iki senaryoda da kedilerin küçük boyutları, sosyal yapıları, beden dilleri, oyuncu yapıları, yüksek zekaları ve belki de tüm küçük kedigiller arasında evcillığe yönelik doğuştan gelen bir eğilim gibi çeşitli özellikleri evcilleştirilmelerine yardımcı olmuş olabilir. Aslına bakılırsa çoğu kedi tam anlamıyla evcilleştirilmemiştir. Haşereleri avlama ve kontrol etme yetenekleri nedeniyle kedilerin varlığı binlerce yıldır insanlara faydalı olmuştur. Hala da günümüzde birçok kedinin bu avlanma davranışı devam etmektedir.

Genel olarak, kediler evcilleştirme sırasında büyük değişikliklere uğramamıştır, formları ve davranışları vahşi kedi atalarınıninkine çok benzemektedir. Vahşi doğada hayatta kalma konusunda mükemmel bir kapasiteye sahiptirler ve birçoğu vahşi veya yabani bir varoluşa geri dönebilir.

Resim 4: Bu resim, Deir el-Medina'daki Ipu'y'un mezarından bir duvar resmini gösteriyor. Ipu'y'un kucağında küçük bir kedi yavrusu otururken, bir kedi de karısının sandalyesinin altında oturuyor).

Günümüzde kedi sahibi olmanın en büyük çekiciliklerinden biri, hiç kuşkusuz, evcil olmalarına rağmen vahşi akrabalarıyla aynı özelliklerin çoğunu göstermeleridir.

Kedilerin insanlarla birlikte yaşadığı binlerce yılda, sadece ev kedileri son 60 veya 70 yılda yaygınlaştı. İnsanlık tarihi boyunca kediler her zaman dışarıda yaşadı ve gelişti. Onları içeriye getirmek için kısırlaştırma gibi operasyonları uygulamaya ancak yakın zamanda başladık. Bunun yanında konserve yiyecekler ve kum kapları gibi doğal yaşamın getirileri olan biyolojik ihtiyaçlarını da karşılamamız gerekti.

Her ne kadar yaşam tarzımızda uyguladığımız bu değişiklikler kedileri evde tutmayı mümkün kılsa da biyolojik olarak kediler binlerce yıl öncekiyle neredeyse aynıdır. Toplumumuzdaki rolleri son yüz yılda evrimleşmiş ve genişlemiştir, ancak temel davranışları ve ihtiyaçları değişmemiştir.

İnsan uygarlığı ve evcil kediler yan yana evrimleşmiş olsa da topluluktaki kedi popülasyonu sadece insanlar tarafından yaratılmamıştır. Kediler uzun zamandır doğada yaşıyor, çevrede yeni değiller ve sadece kaybolan evcil hayvanlardan ya da ihmalkar evcil hayvan sahiplerinden kaynaklanmıyorlar. Aksine, doğada bir rolleri var...

Kaynakça:

The History of the Domestic Cat, Erişim Adresi: <https://www.alleycat.org/resources/the-natural-history-of-the-cat/>

How we domesticated the cat, Erişim Adresi: <https://www.discoverwildlife.com/animal-facts/mammals/how-we-domesticated-the-cat>

The origins of cats, Erişim Adresi: <https://icatcare.org/articles/the-origins-of-cats>

Domestic cat, Erişim Adresi: <https://www.nationalgeographic.com/animals/mammals/facts/domestic-cat>

Why did Ancient Egyptians Love Cats?, Erişim Adresi: <https://blogs.ucl.ac.uk/researchers-in-museums/2018/04/17/why-did-ancient-egyptians-love-cats/>

İstanbul Üniversitesi- Temel Veteriner Zootečni ders notları/ 3.Ünite: Hayvanların Evciltmeleri, 21.09.2023

Resim 1: Bereketli Hilal, Erişim Adresi: <https://www.ilimge.com/medeniyetin-besigi-bereketli-hilal>

Resim 3: Felis Silvestris Lybica / Pinterest resmi hesabından alındı.

Resim 4: Bu resim, Deir el-Medina'daki Ipu'y'un mezarından bir duvar resmini gösteriyor. Ipu'y'un kucağında küçük bir kedi yavrusu otururken, bir kedi de karısının sandalyesinin altında oturuyor (Resim kaynağı: <https://www.nilemagazine.com.au/march-2015-archive/2015/3/22/ancient-egypts-best-dressed-cats>)

Resim 2> Yapay zeka ile yapıldı.

VET. TEK. ELİF
NUR ÇAKMAK

